

Abdulah Šarčević

(Stari Majdan, 1929. – Sarajevo, 2021.)

U ponedjeljak, 15. studenoga 2021. godine, u 92. godini života preminuo je Abdulah Šarčević, bosanskohercegovački, bosanski i bošnjački filozof koji je rado isticao da je i makedonski filozof, kao i hrvatski. I doista, Šarčević je bio, svojim obrazovanjem, radom i životom, užljebljen u svaku od tih nacionalno određenih filozofija i kultura, i svaku je od njih zadužio, te ga se s pravom smatra jednim od najznačajnijih suvremenih filozofa na cijelom prostoru negdašnje Jugoslavije. A duhom je bio Europljanin i kozmopolit, o čemu je svjedočio ne samo u prigodnim iskazima nego i cjelokupnim svojim djelom.

Abdulah Šarčević rođen je 27. svibnja 1929. godine u Starom Majdanu, kod Sanskog Mosta u Bosanskoj krajini. Od 1948. do 1952. godine studirao je filozofiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a doktorirao je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Sarajevu 1967. godine, s tezom *Kriza povijesti i suvremenost. Filozofija egzistencije Karla Jaspersa*.

Nakon osnovnog studija filozofije zaposlio se kao profesor filozofije u gimnaziji u Banjoj Luci, gdje je radio do 1954. godine, da bi od 1954. do 1959. godine bio asistent na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Skopju. Krajem 1959. godine počinje raditi na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Sarajevu, gdje je ostao sve do umirovljenja 2000. godine, uvodeći i predajući razne predmete, a sudjelovao je i u utemeljenju sarajevskog postdiplomskog studija filozofije te bio mentor brojnih magistarskih i doktorskih radova. Uz brojna predavačka gostovanja diljem Jugoslavije i Europe, tijekom posljednjega rata bio je gostujući profesor na Pima Community College u Tucsonu (Sjedinjene Američke Države).

Za dopisnog člana Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine izabran je 1981. godine, a za redovnog člana 1990. godine. Godine 1989. osnovao je Centar za filozofska istraživanja u Akademiji nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine te bio njegov prvi direktor.

Posebna je Šarčevićeva zasluga njegov predani urednički i prevodilački rad u – slobodno se može reći, legendarnoj – sarajevskoj Biblioteci »Logos«, čije su knjige i danas nezaobilazne za svakoga tko se, na bilo koji način, bavi filozofijom u horizontu bliskih južnoslavenskih jezika.

No, uz intenzivni nastavnički, urednički i prevodilački rad, Šarčević je bio i izuzetno plodan filozofski pisac. Ostavljajući po strani nebrojene članke razasute po raznim časopisima i zbornicima, navest ćemo samo podatak da je – od prve knjige, *Slobodno djelo čovjeka kao bit istine u filozofiji* (Skopje, 1956.) – objavio više od trideset knjiga, a 2005. godine objavljeni su u Sarajevu njegovi *Odabrani spisi moderne filozofije* u osam svezaka.

Gotovo nepregledan spektar tema kojima se bavio ipak se dade svesti na zajednički nazivnik, a to je – čovjek, odnosno čovjekov iskon, bit i smisao te stalna prijetnja otuđenja i težnja k razotuđenju u povijesnoj perspektivi i u pojedinim socijalno-političkim kontekstima. Šarčevićev humanizam, u kojemu su Drugi i drugost u prvome planu, hermeneutički je obrazovan i etički nabijen, zagledan u povijest filozofije kao humanističke misli, ali fokusiran na iskušenja modernog i postmodernog stanja te usmjeren prema budućnosti koja ne bi smjela biti tek preživljavanje, nego i kontinuirano očovječenje čo-

vjeka. Čvrsta humanističko-filozofijska uporišta omogućavala su mu, s jedne strane, da fenomene svijeta i života sagledava s jasnoćom mudraca, s druge strane, da kritički propituje sama ta uporišta, a s treće strane, da najzahtjevnije i »najapstraktnije« probleme prikaže, u njihovim izvorištima i implikacijama, kao svakodnevnne i za svakoga važne probleme. Primjerice, u knjizi *Čovjek i moderni svijet* (1988.) Šarčević kaže:

»Cinizam je krajnje kompromitirao ideju humaniteta: ideja humaniteta samo je tamo zbiljska gdje zahtijeva nepovredivost (cjelovitost) života, odbacivanje svake forme nasilja i manipulacije, laži, obmanjivanja, vrlo rafinirane sofisterije i demagogije, priznavanje individualnog i drugog kao ravnopravnog partnera. Ali sadašnja najopćija tendencija vremena, prirodno, usmjerena k modelima kibernetičkih sistema, također traži jednu ne-euklidovsku filozofiju humaniteta, novo njezino pisanje i proširenje. U prvom redu, ona je negativni i kritički princip: svijest o humanitetu mora znati što neće, što hoće iskazati i raskriti.«

Apliciranje tog zahtjeva na aktualnu situaciju, karakteriziranu zaoštrenim sukobima individua i kolektivnih entiteta, podrazumijeva neprestano promišljanje koncepata Drugoga i drugosti. O tome je dobro zaključio Esko Muratović, koji na Sveučilištu Crne Gore piše doktorski rad o filozofiji Abdulaha Šarčevića, što će biti prvi monografski rad o Šarčeviću, čiji dovršetak on sâm, nažalost, nije dočekao:

»Biti odgovoran znači biti odgovoran za Drugo i Drugačije, bez čega je nezamisliva univerzalizacija ljudskih vrijednosti, čime se očovječuje i generira (pre)oblikovanje etičko-moralnih svjetonazora s vizijom i mogućnostima dosezanja i ostvarenja života u miru među ljudima i narodima.«

Ne slučajno, govoreći o Šarčeviću, upravo taj, ujedno teorijski i praktički aspekt Šarčevićeve djelatnosti naglašava i Sulejman Bosto, zasigurno najznačajniji Šarčevićev učenik:

»Rukovodeći se načelima znanstvene i filozofske otvorenosti, pluralnosti ljudskog mišljenja i kultura te vlastitim djelom i svojim javnim djelovanjem, dosljedno afirmira načelo slobodnog dijaloga, načelo priznavanja Drugog u životnom, znanstvenom i kulturnom prostoru. Tako je Šarčević oblikovao jedinstvenu, filozofsku kulturu u kojoj je otvorio plodonosan, bespredrasudan, na znanju i na volji za razumijevanjem i sporazumijevanjem zasnovan dijalog Istoka i Zapada, slijedeći načelo jedinstva filozofskog mišljenja i njegova kritičkog i humanističkog potencijala. [...] Šarčevićovo filozofsko djelo ujedno predstavlja ustrajnu apologiju humanističke kulture, filozofiju nade u ljudskost – usprkos epohalnoj krizi čovječanstva, usprkos raznolikim praksama zla nasilja koje obilježava modernu epohu.«

Uglavnom, Šarčevićevi su tekstovi i javni nastupi u pravilu pokazivali da on misli široko i duboko, a razgovori s njime sugovornicima su, uz navedeno, otkrivali i da je taj široko i duboko misleći filozof vrlo blaga, pažljiva i topla osoba te da je neobično iskričav i duhovit.

Šarčević je nesumnjivo bio ukorijenjen u europskoj tradiciji, osobito njemačkoj, ali je bio otvoren i prema angloameričkoj filozofiji i kulturi, kao i prema Istoku, odnosno arapskom, indijskom i kineskom mišljenju. Osim toga, na tragu europskih i svjetskih filozofijskih diskusija, otvarao je u našim krajevima nova područja filozofijske refleksije, primjerice, filozofiju tehnike i ekofilozofiju.

Šarčević je bio svjedok osnivanja Hrvatskog filozofskog društva 1957. godine i njegov dugogodišnji član, sudionik simpozija i konferencija u organizaciji Društva i član savjeta časopisa *Praxis*, *Filozofska istraživanja* i *Synthesi philosophica*, koje izdaje Hrvatsko filozofsko društvo, te autor niza članaka objavljenih u njima. U Biblioteci »Filozofska istraživanja« Hrvatskoga filozofskog društva objavio je, usred rata u Hrvatskoj te Bosni i Hercegovini,

1993. godine, knjigu *Iskustvo vremena*. Zbog toga, ali i zbog svega drugoga što je učinio za Hrvatsko filozofsko društvo, hrvatsku filozofiju i kulturu te filozofiju i kulturu uopće, osmišljavajući ih i obogaćujući ih, opraštamo se s njim sa zahvalnošću te ga prepuštamo sjećanju i pamćenju.

Hrvoje Jurić